

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΤΡ. ΜΠΟΥΡΝΟΒΑ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΠΑΡ' ΑΡΕΙΩ ΠΑΓΩ
ΙΔΡΥΤΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
«ALMA LIBRE - ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΨΥΧΗ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΩΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Γιὰ νά κατανοήσουμε τὴν ἐμφάνιση καὶ κλιμάκωση τῆς βίας σέ ὄλους τοὺς πυρῆνες ἐξέλιξης τοῦ ἀτόμου, θά πρέπει νά μεταφέρουμε τὴν μεγάλη εἰκόνα τῆς συστημικῆς καὶ νομιμοποιημένης βίας σέ βάρους τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων στὴν μικρὴ εἰκόνα τῶν συντροφικῶν σχέσεων καὶ τῶν οικογενειῶν, ὅπου ἐμφανίζεται ὡς ἡ βία σέ βάρους τῶν γυναικῶν ἢ ἐνδοοικογενειακὴ βία ἢ ἐξ οἰκείων βία.

Ἡ βία σέ βάρους τῶν οἰκείων, διπλαδὴ τῶν μελῶν πού ἐντάσσονται στὸν πυρῆνα τῆς οἰκογένειας, δέν πρέπει νά λησμονοῦμε, ὅτι κατὰ τό παρελθόν ἀντιμετωπίστηκε ὡς ἐπίσης «νομιμοποιημένη βία», πού εἶχε ὡς ὑπόβαθρο τὴν δικαιοματικὴ ἐξουσιαστικὴ στάση τοῦ ἐνός μέλους σέ βάρους τῶν ἄλλων καί, ἔτσι, ἐθεωρεῖτο ἰδιωτικὴ ὑπόθεση, ἐξελισσόμενη ἐντὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ οἴκου. Εὐτυχῶς, μέ τό πέρασ τῶν χρόνων, ἡ κοινωνία καὶ ἡ νομοθεσία ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ γυναίκα καὶ τό παιδί δέν εἶναι δεκτικὰ κυριότητας ἀπὸ τό μέλος πού ἔχει ὑπεροχὴ ἐναντι αὐτῶν καὶ ὅτι ἡ ἀσκηση βίας δέν νομιμοποιεῖται ὅταν συμβαίνει ἐντὸς τῆς οἰκογένειας.

Ἡ ἐξ οἰκείων βία, πλέον, ἀποτελεῖ δομικὸ κοινωνικὸ πρόβλημα καὶ διαχρονικὴ κοινωνικὴ παθογένεια, πού παραβιάζει εὐθέως τίς θεμελιώδεις ἀξίες καὶ τὰ θεμελιώδη ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἡ βία στὴν οἰκογένεια, ὑπὸ ὅποια ἐναλλακτικὰ μορφὴ κι ἂν ἐμφανίζεται, εἰς βάρους τῆς γυναίκας, σωματικὴ, σεξουαλική, ψυχολογικὴ καὶ οικονομικὴ, πόσῳ μᾶλλον ὅταν ἐμφανίζονται οἱ παραπάνω μορφές ἐπαναλαμβανόμενα καὶ σωρευτικά, βάλλει εὐθέως, καθολικὰ καὶ σφαιρικὰ καὶ τραυματίζει τὸν πυρῆνα τῆς ὑπόστασης τοῦ θύματος - γυναίκας καὶ παι-

διοῦ, ὡς ἀνθρώπου, ὡς αὐτόνομης, ἐλεύθερης καί ἀνεξάρτητης προσωπικότητας, προκαλῶντας μιά ἀλυσίδα συνεπειῶν στὴν προσωπικὴ καί ἐπαγγελματικὴ ζωὴ τοῦ θύματος, μὲ τὴν πλέον σημερινὴ ὅμως νὰ ἐντοπίζεται στὸν κρικο τῆς ἀλυσίδας τῶν συνεπειῶν, πού εἶναι τὸ ἴδιο τὸ παιδί.

Διότι, εἶναι ἀδύνατο ἐντὸς ἑνὸς κακοποιητικοῦ οικογενειακοῦ περιβάλλοντος, ἢ βία, τὸ τραῦμα καί οἱ ἐπιδράσεις του νὰ περιοριστοῦν καί νὰ υἱοθετηθοῦν μεταξὺ τῶν ἐνηλίκων ἀφήνοντας ἀλώβητο τὸ παιδί.

Κι ἐνῶ ἀρχικὰ φαίνεται τὸ τραῦμα στὸ παιδί νὰ εἶναι δευτερογενὴς συνέπεια τοῦ ἀρχικοῦ τραύματος τῆς βίας στὴν γυναῖκα, ἐν τούτοις, κατὰ τὴν ἄποψή μου, ἢ βία στὸ παιδί συνιστᾶ καί πρέπει νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ὡς ἓνα πρωτογενές, παράλληλο τραῦμα.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν συνθήκη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ, κάθε παιδί στὸν κόσμο ἔχει δικαίωμα «σέ ἓνα βιοτικό ἐπίπεδο πού νὰ εἶναι ἐπαρκές γιὰ τὴ σωματικὴ, νοητικὴ, πνευματικὴ, ἠθικὴ καί κοινωνικὴ του ἀνάπτυξη».

Ὁ ἐξαναγκασμὸς ἑνὸς παιδιοῦ νὰ διαβιοῖ σέ ἓνα κακοποιητικὸ περιβάλλον, ὄντας μάρτυρας βίας, τὸ νὰ ἀποτελεῖ τὸ σπίτι τοῦ παιδιοῦ, γι' αὐτὸ, πηγὴ φόβου, παρά ἀσφάλειας, νὰ εἰσπράττει τὴν ἔνταση τῆς διαμάχης, τὴν ψυχικὴ κατάρρευση τῆς γυναίκας-μητέρας του, νὰ εἶναι συναισθηματικὰ διχασμένο, νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ διαρκές ἄγχος καί φόβο, καί γιὰ τὴ δική του ἀσφάλεια, ἀλλὰ καί τὴν ἀσφάλεια τῆς μητέρας του, νὰ βιώνει καί τίς δυσκολίες ἑνὸς συγκρουσιακοῦ διαζυγίου, ἀποτελῶντας μέσο ἐργαλειοποίησης, καί ἐν τέλει νὰ παραμελεῖται, λόγω ἔλλειψης ἐπίβλεψης, προσοχῆς καί φροντίδας, εἶναι μιά παράλληλη βία, μιά νέα πρωτογενὴς βλάβη.

Καί δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζουμε ὅτι τὸ τραῦμα τῶν παιδιῶν ἐν δυνάμει μετεξελίσσεται καί μετατρέπεται σέ κοινωνικὸ τραῦμα, ἀφοῦ τὰ παιδιά-θύματα ἐξ οἰκείων βίας, συνδέονται μὲ τὴν νεανικὴ παραβατικὴ συμπεριφορά, τὴ βία μεταξὺ τῶν ἐνηλίκων καί νέων στὸ σχολεῖο καί στὴν κοινωνία, ἐνῶ δημιουργεῖται μιά παρεπόμενη κοινωνικὴ παθολογία, ξεκάθαρα ἀπτότοκο μᾶς μακρῆς ἀδυναμίας ἀντιμετώπισης καί πρόληψης τῆς ἐνδοοικογενειακῆς καί συντροφικῆς βίας.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐστιᾶσουμε στὴ θεσμικὴ προστασία καί θωράκιση τῶν παιδιῶν, νὰ ἀνατρέψουμε τὸν κανόνα τῆς διαγενεαλογικῆς μεταβίβασης καί νὰ διακόψουμε τὴν ροὴ τῶν ἀλυσιδωτῶν συνεπειῶν τῆς βίας.

Βαρῦνους σημασία στὴν προστασία τῶν θυμάτων παιδιῶν καί στὴ διακοπή τῆς ἀλυσίδας τῶν συνεπειῶν τῆς βίας ἐντὸς τῆς οἰκογένειας εἰς βάρος τῶν παι-

διών, έχει ο έγκαιρος έντοπισμός της βίας και η πρόληψη της εξέλιξής της ή της κλιμακώσεώς της σε πρώιμο στάδιο.

Η έθνική νομοθεσία, σύμφωνη με την ευρωπαϊκή οδηγία, οφείλει να ενθαρρύνει, να ενισχύσει και να θωρακίσει τη συμβολή του «τρίτου» στον έντοπισμό και στην αποκάλυψη της βίας, ειδικά στις περιπτώσεις που θύματα είναι τα παιδιά, αφού ο παράγοντας «τρίτος» είναι αυτός που μπορεί να ανακόψει τις συνέπειες της βίας, με την παρέμβασή του. Πρόκειται για τους επαγγελματίες του τομέα της υγείας, των κοινωνικών υπηρεσιών και της εκπαίδευσης, που λόγω της ιδιότητάς τους είναι σε θέση να παρατηρούν το τραύμα του παιδιού, σωματικό αλλά και τό ψυχικό και συναισθηματικό, αφού έρχονται σε έπαφή με παιδιά-θύματα, οί όποιοι, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή οδηγία, άφ' ενός δέν θά πρέπει να δεσμεύονται άπό κανόνες άπορρήτου, άφ' έτέρου, στά πλαίσια της εκ του νόμου ιδιαίτερης ύποχρέωσης άναφοράς του περιστατικού, που έχει περιέλθει σε γνώση τους, να δικαιούνται προστασίας άπό ποινικές διώξεις για ψευδείς καταθέσεις άπό τους δράστες.

Πλέον αυτών, ή ψηφιακή πραγματικότητα και ή έξοικείωση των παιδιών και εφήβων με αυτή, σε συνδυασμό με την όρθή ενημέρωση στό σχολείο και στην κοινωνία, μπορούν να ενισχύσουν τό ίδιο τό παιδί, ώστε μόνο του να άναζητήσει την διαφυγή άπό τόν κύκλο της βίας. Για να ώθήσουμε τά παιδιά στην άποκάλυψη, πρέπει προηγουμένως να θεσπίσουμε ένα πλαίσιο φιλικό και άσφαλές για την άποκάλυψη, πρέπει οί άρμόδιοι υπάλληλοι και επαγγελματίες στόν ιατρικό, νομικό και εκπαιδευτικό τομέα, καθώς και στόν τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών, που συμμετέχουν στόν χειρισμό τέτοιων ύποθέσεων, να λαμβάνουν κατάρτιση και εκπαίδευση σχετικά με τί συντονισμένη διατομεακή συνεργασία και να μπορούν να προβαίνουν σε όρθή άτομική άξιολόγηση του περιστατικού και του κινδύνου, εκτιμώντας σε όσο τό δυνατόν πιο πρώιμο στάδιο τίς ειδικές άνάγκες προστασίας του θύματος, σε συνδυασμό με τόν κίνδυνο που προέχεται άπό τόν δράστη.

Μέ εξειδικευμένο, εκπαιδευμένο και κατάλληλο δίκτυο επαγγελματιών, που εξασφαλίζουμε την πολύ ύπηρεσιακή όλιστική προσέγγιση του περιστατικού έν τη γενέσει του, πετυχαίνουμε να έλαχιστοποιείται ό κίνδυνος δευτερογενούς θυματοποίησης λόγω της λανθασμένης διαχείρισης και να άποτρέπεται ό κίνδυνος να ύποστει τό θύμα νέες πράξεις βίας.

Έπίσης, τίς περιπτώσεις θυμάτων βίας-παιδιών σημαντικό είναι ή εξασφάλιση κατάλληλης προσωρινής στέγης, ή ύπαρξη δομών φιλοξενίας, οί όποίες θά

παρέχουν ένα ολοκληρωμένο και όλιστικό πλαίσιο υπηρεσιών στα θύματα, μητέρες και παιδιά, με άμεση ιατρική φροντίδα, υποστήριξη τραυματισμών, διασφάλιση έγκαιρης πρόσβασης σε ιατροδικαστικές εξετάσεις και άμεση, βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ψυχολογική βοήθεια από εξειδικευμένους επαγγελματίες, ώστε να εξασφαλίζεται η άμεση απομάκρυνση από τό κακοποιητικό περιβάλλον και, συγχρόνως όμως, να εξασφαλίζεται η ασφαλής διαβίωση, η αποτροπή της δευτερογενούς θυματοποίησης, η ψυχική ενίσχυση, η συναισθηματική επούλωση του τραύματος και ένα πλαίσιο ασφαλών επανένταξης.

Μία ιδιαίτερη παράμετρος που αξίζει να αναφερθεί στο παρόν κεφάλαιο, καθώς αφορά στο παιδί, ως μάρτυρα της βίας που εκδηλώνεται εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος, είναι η αντιμετώπιση του παιδιού σε επίπεδο εντός συγκρουσιακού διαζυγίου και οι επιπτώσεις της άσκησης εκ μέρους των γονέων του των άστικης φύσεως αξιώσεων.

Η εκπαίδευση και κατάρτιση των δικαστικών Αρχών αποκτά ιδιαίτερη σημασία λοιπόν, τόσο κατά την αρχική διαχείριση του περιστατικού, αλλά και στα πλαίσια της δικαστικής διαδικασίας για τη ρύθμιση των θεμάτων της γονικής μέριμνας, της επιμέλειας και των δικαιωμάτων επίσκεψης, έφόσον υπάρχει αναφορά εκ μέρους του ενός γονέα για άσκηση ένδοικογενειακής βίας.

Είναι σαφές η Ευρωπαϊκή οδηγία ως προς την ανάγκη καθιέρωσης πολιτικών και πρακτικών στηριζόμενων στην αναγνώριση ότι σε ένα πλαίσιο ένδοικογενειακής βίας η κοινή γονική μέριμνα μπορεί να αποτελεί για τόν δράστη τό μέσο για να συνεχίσει να διατηρεί τόν έλεγχο και τίν κυριαρχία στί μητέρα και τά παιδιά της και για να συνεχίσει να ασκεί βία έναντίον τους.

Όδηγία που η Ελλάδα δέν εφαρμόζει, μεταρρυθμίζοντας τίς σχετικές διατάξεις του Οικογενειακού Δικαίου, αλλά, παρά τίν Ευρωπαϊκή οδηγία και τίς επιταγές της σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, διατηρεί ένα νομικό πλαίσιο συνεπιμέλειας και απρόσκοπτης και απεριορίστης επικοινωνίας, δηλαδή δικαιώματος επισκέψεων, χωρίς να προβαίνει σε αξιολόγηση του κινδύνου και χωρίς να λαμβάνει προληπτικά μέτρα με έντολες απομάκρυνσης του δράστη για τίν προστασία του θύματος, και χωρίς να θέτει κατά τίν επικοινωνία ασφαλιστικές δικλείδες, όπως η δημιουργία χώρων κατάλληλων για τίν άσκηση της επικοινωνίας. Στίν Ελλάδα, ό δράστης-κακοποιητής αφήνεται χωρίς προληπτικά μέτρα να δρα άνερόηλιτος, μέχρι τυχόν να καταδικαστεί για ένδοικογενειακή βία από τό δικαστήριο με όριστική δικαστική απόφαση. Μέχρι τότε δίνει τί δυνατότητα στον κακοποιητή και να συνεχίζει τίν κακοποιητική συμπεριφορά και

νά εργαλειοποιεί τόν νόμο, τήν Δικαιοσύνη καί τά ένδικα μέσα, νά εκβιάζει τό θύμα, πού προσπαθεῖ νά προστατέψει τό παιδί ἀπό τήν ἐπικοινωνία, ὅτι θά κατηγορηθεῖ γιά τήν γονεϊκή ἀποξένωση, νά ἀσκεῖ δεκάδες μηνύσεις γιά παρεμπόδιση δῆθεν τῆς ἐπικοινωνίας του μέ τό παιδί.

Ὅμως, ἡ Εὐρωπαϊκῆ Ὁδηγία 2024/1385, κατὰ τόν ὀρισμό τῶν ζητημάτων τῆς ἐπιμέλειας καί τῆς ἐπικοινωνίας, ἐπιτάσσει νά γίνεται ἐκτίμηση κινδύνου, νά τίθενται δικλείδες ἀσφαλείας γιά νά ἐξουδετερώσει τόν ὅποιο κίνδυνο. Αὐτή τήν κατευθυντήρια γραμμή γιά τήν ὑποχρέωση τῆς Δικαιοσύνης νά προβαίνει σέ προληπτική ἀξιολόγηση, διαχείριση καί ἐξουδετέρωση τοῦ κινδύνου, κατὰ τόν καθορισμό τῆς ἐπιμέλειας καί τῶν δικαιωμάτων ἐπίσκεψης, θά συνεχίσουμε στήν Ἑλλάδα οἱ κοινωνικοί φορεῖς νά διεκδικοῦμε, γιά νά μπορεῖ νά ἐγγυηθεῖ ἡ Πολιτεία τήν ἀσφάλεια τῆς μητέρας καί τοῦ παιδιοῦ, καί νά μὴν τήν ἐκθέτει σέ ἀλυσιδωτούς κινδύνους, βγάζοντάς την ἀπό ἓνα πλαίσιο διαρκοῦς ὀμηρίας ἀπό τόν δράστη.